

A SZOVJET KÖZOKTATÁS FEJLŐDÉSÉNEK ÚJ SZAKASZA

A Szovjetunió Kommunista Pártja és Kormányának a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme óta eltelt félévszázad folyamán nagy figyelmet fordított a közoktatás, az iskolák fejlődésére. V. I. LENIN az intervenció és a polgárháború nehéz időszakában sem feledkezett meg a közoktatásügy fejlesztéséről. A nép felszabadításáért és a szocialista társadalom felépítéséért folytatott harcot összekapcsolta a nép kulturális felemelkedésével, a közoktatás fejlesztésével. Az 1917-ben kidolgozott pártprogramban már mint feladat került megfogalmazásra a *mindkét nemhez tartozó gyermekek ingyenes és kötelező, általános és politechnikai oktatása*. Ennek megvalósítását fontos politikai, gazdasági és ideológiai feladatnak tekintették. Az ipar és a mezőgazdaság fejlesztését csak modern alapokon, a tudomány legkorszerűbb eredményei alapján lehet megvalósítani, ehhez pedig művelt emberekre van szükség. A fiatal szovjet hatalomnak éppen ezért nagy erőfeszítéseket kellett tennie a közoktatás, az iskolahálózat fejlesztése és az iskolák munkájának javítása érdekében. A cári Oroszország, amelyet joggal neveztek a népek börtönének, súlyos örökséget hagyott hátra.

Számokban kifejezve ez azt jelentette, hogy Oroszország lakosságának $\frac{3}{4}$ része írástudatlan, analfabéta volt, a gyermekeknek és serdülőknek mintegy 80%-a nem járt iskolába. Még rosszabb volt az egyes nemzetiségek helyzete. Ezek még annak a lehetőségétől is meg voltak fosztva, hogy saját nyelvű iskolával rendelkezzenek. Mindez világosan bizonyítja, hogy a fiatal szovjet hatalomnak milyen hallatlanul nagy erőfeszítéseket kellett tennie, hogy a helyzetet a súlyos gazdasági nehézségek, az intervenció és a polgárháború körülményei között megváltoztassa, és hozzájárjon az egységes és demokratikus iskolarendszer kiépítéséhez. Sokan úgy gondolták, hogy a 7 osztályos kötelező oktatás gyakorlati megvalósítása hosszú időt vesz igénybe. A cári időkben már készült egy tervzet, amely 90 év alatt kívánta megvalósítani a kötelező oktatást.

Nem feladatunk, hogy a fejlődés egész út-

ját áttekintsük, hiszen a szovjet közoktatás eredményei széles körben ismeretesek. Ezt a rövid visszapillantást csak azért tartottuk szükségesnek, hogy az eredményeket reálisan értékelhessük. Kétségtelen, hogy a 7, illetve 8 osztályos kötelező oktatás megvalósítása nem volt problémamentes és a megvalósulás útján voltak megtorpanások is. Tény azonban, hogy az 1966/67-es tanévben a VIII. osztályt végzett tanulóknak mintegy 64%-a tovább folytatja tanulmányait a IX. osztályban, vagyis a középiskolában. Ez a hatalmas fejlődés a párt és a kormány szüntelen gondoskodásának eredményeként jött létre. Sokan ismerik azokat a határozatokat, amelyek az iskolák munkájának értékelésével és az előttük álló feladatok felvázolásával foglalkoztak, ezért ezekre most nem kívánunk kitérni. Szeretnénk viszont részletesebben ismertetni azt a határozatot, amelyet a Szovjetunió Kommunista Pártjának Központi Bizottsága és Minisztertanácsa 1966. november 10-én hozott "Az általánosan képző középiskola munkájának továbbfejlesztéséről".

A határozat értékeli az iskolának azt a kiemelkedő munkáját, amelyet a kultúrforradalomban betöltött és felvázolja azokat a feladatokat, amelyek megvalósítása feltétlenül szükséges az iskolai munka továbbfejlesztéséhez. Ezek között szerepel az *iskolai oktatás és nevelés színvonalának emelése, az iskolák anyagi bázisának fejlesztése, a pedagógusok, a közoktatásügyi apparátus és a neveléstudomány munkásai alkotó kezdeményezésének széleskörű kibontakoztatása*.

A félreértések elkerülése végett szeretnénk utalni arra — amint a *Szovjetszkaja Pedagogika* ez évi 1. számának vezércikke is teszi —, hogy ez a határozat nem egy soron következő átszervezésre, hanem az iskola munkájának hosszú időre szóló stabilizálására és normalizálására irányul, és megőrzi mindazokat az értékeket, amelyeket az eltelt 50 év során felhalmoztak.

Ez a határozat nagy súllyal emeli ki azokat a követelményeket, amelyeket a gazdasági és társadalmi fejlődés állít az iskolával, az iskola munkájával szemben. Az iskolának

mindig elsőrendű feladata volt, és méginkább az lesz a szocialista, kommunista társadalom építésének feltételei között, hogy kielégítse a társadalmi igényeket, szükségleteket. A gyorsütemű fejlődés újabb és magasabb követelményeket támaszt az iskolával, annak munkájával szemben, s ezek megvalósításán keresztül az iskola szerepe a társadalom életében egyre jobban növekszik. Hogy az iskola megfelelően ezeknek a követelményeknek, hogy biztosítani tudja a mindenoldalúan fejlett fiatalok felnevelését, hogy ki tudja elégíteni a társadalmi szükségletet, feltétlenül lépést kell tartania az étellel. Éppen ez adja magyarázatát a határozat szükségességének.

A határozat figyelembe veszi azokat az újabb eredményeket is, amelyeket az egyes tudományokban elértek. Ezek egyrészt a tantervek módosítását teszik szükségessé, másrészt megkívánják eredményes neveléstudományi, pszichológiai stb. kutatások folytatását az oktatási folyamat hatásfoka emelése érdekében. De további szervezési feladatokat is jelent ez a határozat. Ez mindenképpel abból adódik, hogy 1970-ig át kell térni a kötelező középiskolai oktatásra, illetve ezt az áttérést legfőbb vonatkozásaiban biztosítani kell.

Az SzKP XXIII. kongresszusán A. N. Koszigin miniszterelnök beszédében megállapította, hogy a nyolc osztályos kötelező oktatás bevezetése, illetve megvalósítása jelentős eredmény volt, de ma már nem elégíti ki a szovjet dolgozók széles tömeget. Ezért a közeljövőben *át kell térni a tízosztályos kötelező oktatásra*. Ha a fentebb megjelölt időszak rövidnek tűnik is, mégis azt kell mondanunk, hogy bizonyos előkészítő munkákat már korábban megkezdődtek, és ez a határozat a társadalmi igények kielégítése és a helyzet alapos elemzése alapján született meg, jelöli ki a továbbfejlődés alapvető perspektíváit.

Úgy hisszük, nem tévedünk akkor, ha azt állítjuk, hogy a termelőerők gyorsütemű fejlődése, a tudományok eredményeinek egyre fokozódó alkalmazása, annak a konkrét ténynek a meglátása, hogy a tudományok termelőerővé válnak, elengedhetlenül maguk után vonják az iskolai munka színvonalának emelésének szükségességét és a kötelező középiskolai oktatás bevezetését. A bonyolult termelési folyamat, a korszerű technikai eszközök alkalmazása, a termelési eredmények fokozása, az önköltség csökkentése egyre magasabb képzettséget követelnek a dolgozóktól. Ebben a gyorsütemű fejlődésben egyes szakmák jellege megváltozik, mások teljesen eltűnnek, és ez szükségessé teszi a szakmunkások gyors átállását, vagy esetleg új szakmák gyors elsajátítását. Ennek igen fontos eszköze a dolgozók gyors reagálása a tudomány és technika legújabb eredményeire, amihez viszont magas színvonalú általános műveltségre van szükség.

Igy függ össze az iskolai oktatás fejlődése a termelés, végső soron pedig a társadalom anyagi jólétének fejlődésével. *Ha az iskola nem tart lépést ezzel a fejlődéssel, akkor szükségképpen lassítja a termelés fejlődését, de fékezi a társadalom előrehaladását is.*

Az olvasók figyelmét nyilván felkeltette az a tény, hogy tízosztályos kötelező oktatás bevezetéséről szól a határozat, holott jól emlékszünk még arra, hogy az 1958-as határozatban tízenegyszályos iskoláról volt szó, amelynek a neve „általánosan képző politechnikai munkaiskola” volt. Ebben a határozatban kívánták meg az oktatásnak a termelőmunkával való összekapcsolását. A határozat gyakorlati megvalósítása az iskolák többségében azt jelentette, hogy a tanulók az érettségivel egyidőben szakmunkás képesítést is szereztek. Nem kívánunk foglalkozni a szakmunkásképzés miénktől eltérő formájával, csupán azt kívánjuk megjegyezni, hogy a Szovjetunióban a gyakorlat nem erősítette meg annak az elképzelésnek a realizálhatóságát, hogy az általános képzést kötelező formában összekapcsolják a szakmai képzéssel. Ennek az oka többek között az, hogy a középiskolák jelentős része nem rendelkezett azokkal az objektív és szubjektív feltételekkel, amelyek szükségessé lettek volna ahhoz, hogy a szakmai képzést a korszerű követelményeknek megfelelő színvonalon oldják meg. A számításba veendő tényezők közül talán elég megemlíteni a korszerű felszerelést (gépeket, szerszámokat és egyéb eszközöket), a megfelelő szakmai képesítéssel rendelkező szaktanárokat és végül a szakmai képesítéshez szükséges időt.

Ezek a tapasztalatok is hozzájárultak ahhoz, hogy felülvizsgálják a szakmai képzésnek azt a formáját, melyről az 1958-as határozat intézkedett. A szakmai képzés megvalósítását az is megnehezítette, hogy az iskolák a többi tárgy tanításához hasonlóan nagyjából azonos tantervek alapján dolgoztak. Ez nem tette lehetővé annak megoldását, hogy az élet sokféleségét, a különböző munkafajták sokoldalúságát figyelembe vegyék, hogy a széles politechnikai alapon valószínűsítsák meg a szakmai képzést, és biztosítsák az egyik szakmáról a másikra való könnyebb áttérést. Ez a szűkprofilú szakmai képzés nem mindig vette figyelembe a népgazdaság szakmunkás-szükségletét sem, sok esetben csak a helyi lehetőségekre támaszkodtak. Ebből következett, hogy a fiatalok a tanult szakmában sem tudtak elhelyezkedni lakóhelyük területén.

Mindezek figyelembevételével az új határozat *széles politechnikai alapokra* helyezi a munkaoktatást. A legcélszerűbbnek a széles profilú alapozást látják, mint amilyen például fémmezmunkálás, a mezőgazdaság, a vegyipar és a vegyipari technológia stb. Bár nem túl sok alapvető irányról van szó, de

ezek variálása az iskolák és a helyi bázis figyelembevételével biztosítja a tanulók szakmai előképzését. Ehhez járul a IX. osztály elvégzése után az *egyhónapos nyári termelési gyakorlat* is. De a munkára nevelés fontos eszközét jelenti az a közhasznú munka is, amelyet a szorgalmi időn túl végeznek a tanulók (iskolai szünidőben). Mindez nagy segítséget jelent majd a *pályaválasztás*nál. A határozat erre a kérdésre külön is felhívja a figyelmet s ennek jobb megoldását sürgeti. Megfelelő számban, jól felkészült szakembereket kell állítani a *pályaválasztási tanácsadás* területére, de a tanulók munkáját a legkisebb kortól kezdve figyelni kell ilyen szempontból is.

A szakmai képzés megszervezésének korábbi lehetőségét a határozat nem szünteti meg teljesen. Lehetővé teszi, hogy azokban az iskolákban, melyekben a megfelelő objektív és szubjektív feltételek biztosítva vannak, és a tanulók egy része külön kéri, ott ez megvalósítható legyen, de csakis *önkéntes jelentkezés* alapján. Ebben az esetben a rendes tanulmányi idő, valamint a fakultatív osztályon kívüli foglalkozások keretében kell a szakmai képzést megoldani.

Fentebb már említettük a munkaoktatás és a közhasznú munkák fontos szerepét a tanuló munkára nevelésében. Ennek bázisát és rendszerét nemcsak hogy fenn kívánják tartani, de tökéletesíteni kívánják mindazt, ami ebben értékes és egyszerű. Ugyanakkor a határozat súlyosan kifogásolja azt a gyakorlatot, hogy a tanulókat szorgalmi időben olyan munkákra veszik igénybe, melyek közvetlenül nem függenek össze tanulmányi munkájukkal (pl. betakarítási munkák a mezőgazdaságban stb.). Ez nagymértékben hozzájárul a tanulók túlterheléséhez, és kárt okoz az ismeretek megfelelő elsajátításában.

Bár eddig csak néhány kérdést érintettünk, azt hisszük, az elmondottak világosan bizonyítják, milyen fontosnak tartják a *tudományok alapjainak jó elsajátítását, az oktatás hatásfokának emelését*. Ennek egyik szükséges feltétele a *jó tantervek és tankönyvek kidolgozása*. A tantervek kidolgozásának alapjául azt a javaslatot fogadták el, amelyet a Szovjetunió Neveléstudományi Akadémiája dolgozott ki. Ebben a munkában mintegy 500-an vettek részt, és az egyes tudományok kiváló tudósai szorosban együttműködtek a neveléstudomány képviselőivel, a gyakorló pedagógusokkal és a közoktatás irányító személyiségeivel. Így készültek el és kerültek megvitatásra az egyes tantárgyak tanterveinek tervezetei.

A tananyag kiválasztásának szempontjai között első helyen szerepelt a *korszerűség* követelménye és ezzel együtt a tanulók túlterhelésének megszüntetése. Ennek érdekében a fölösleges, korszerűtlen és másodlagos anyagokat kihagyásra javasolták, mellőzték az egyes kérdések túlzott részletezését is. A tan-

anyag elrendezésénél, összefüggésben a tízosztályos kötelező oktatás bevezetésével, lehetővé vált a tananyag koncentrikus elrendezése helyett a linearitás racionálisabb elvénél az alkalmazása. Ez lehetővé teszi a tananyag jobb egymásra épülését, a tudományok alapjainak alaposabb feldolgozását és elsajátítását. Nagymértékben hozzájárul ez az elrendezés a tanítási anyag arányos, az életkori sajátságokat jobban figyelembe vevő elosztásához, egyes osztályok aránytalanul magas, más osztályok aránytalanul alacsony követelményszintjének kiegyenlítéséhez. Ennek a koncepciónak a kialakításában (különösen az I—IV. osztályok vonatkozásában) már hasznosították a ŽANKOV-féle kísérletek eddigi tapasztalatait, és a IV. osztály szinte egy helyben való topogását felszámolják.

A fentiek mellett jelentős mértékben kívánják *csökkenteni a kötelező órák számát*. Ennek a problémának a megoldását is megfelelő kutatások előzték meg. A kutatásokat a fejlődés fiziológiai és pszichológiai oldalaival, valamint a testi nevelés problémáival foglalkozó kutatók folytatták. Ebben a munkában résztvettek az Orvostudományi Akadémia és az Egészségügyi Minisztérium megfelelő intézetei, illetve munkatársai. Mindezek alapján a heti kötelező óraszámok felső határát az I—IV. osztályokban heti 24 órában, az V—X. osztályokban pedig 30 órában állapították meg.

Az új tantervek és óraszámok kialakításánál nagy gondot kívántak fordítani arra, hogy a tanulók *egyéni képességeit fejlesszék és érdeklődésüket kielégítsék*. Ezt a célt szolgálja a *fakultatív foglalkozások rendszere*. Ennek időkerete a kötelező óraszám 1/10 részétől 1/7 részéig terjedhet. A foglalkozásokra csak önkéntesen lehet jelentkezni a VII. osztálytól kezdve. A fakultatív foglalkozások rendszere nem azonos a furkációval. Az általánosán képző iskola egységes iskola marad, és minden tanuló számára biztosítja, hogy — függetlenül a fakultatív foglalkozásoktól — bármely irányban folytathassa tanulmányait.

A tanulók különböző adottságaihoz és érdeklődési köréhez igazodnak a *speciális középiskolák*, amelyek az utóbbi 5—6 évben jöttek létre. Ezekben az iskolákban, irányuknak megfelelően, az elméleti tárgyak mellett a gyakorlat kérdéseivel is behatóan foglalkoznak. A speciális iskolák száma ma még nem nagy, s a tízosztályos kötelező oktatás bevezetésével a vidéken is felvetődik ilyenek felállítása, mivel máris nagy népszerűségnek örvendenek az ifjúság körében. A megfelelő színvonal biztosítása érdekében a Köztársasági Oktatásügyi Miniszterek hatáskörébe tartozik ilyen iskolák létrehozásának az engedélyezése. Engedélyt csak ott adnak, ahol az objektív és szubjektív feltételek biztosítottak.

A munka színvonalának emelését célozza a határozatnak az a része is, amely megszabja

az osztálylétszámok felső határát. Ennek értelmében az osztálylétszám az I—VIII. osztályban nem lehet 40-nél, a IX—X. osztályban pedig 35-nél magasabb.

A színvonal emelését nagymértékben segítik a korszerű tankönyvek, szemléltető eszközök és a tanári kézikönyvek. Megalkotásuk érdekében ki kell dolgozni azokat a tudományos és pedagógiai követelményeket, amelyek a tankönyvírás és kiadás alapjául szolgálhatnak. A határozat kimondja, hogy az illetékes szervek dolgozzanak ki javaslatot a tankönyvírók anyagi ösztönzésére, a tankönyvek művészi, nyomdatechnikai stb. kivitelezésére is.

Az oktatás színvonalának emelése, a hatékonyabb módszerek alkalmazása szinte lehetetlen a megfelelő szemléltető eszközök, a korszerű laboratóriumi felszerelések, a korszerű technikai eszközök (filmvetítő, rádió, televízió és oktatógépek) felhasználása nélkül. Erre a kérdésre a jövőben nagyobb gondot kell fordítani és tökéletesíteni kell ezeknek az eszközöknek a gyártását is.

Növelni kívánják az iskolák vezetőinek és tanáraiknak felelősségét az iskolai oktató-nevelő munka színvonalának emeléséért. Olyan légkört kell teremteni, amely biztosítja az aktív és alkotó munkát. Ennek megfelelően megengedhetlen, hogy a tanulókat és a pedagógusokat más munkákkal terheljék és elnyomják őket alapvető feladataik ellátásától. A határozat külön felhívja a párt, a tanács-, a szakszervezeti és a Komszomol-szervek figyelmét, hogy a határozat gyakorlati megvalósítása a pedagógusokon múlik és ezért mindent tegyenek meg annak érdekében, hogy biztosítsák nyugodt munkájukat és a maguk területén hathatósan járuljanak hozzá ehhez a munkához.

Nagy súlyt helyez a határozat a nevelőmunka javítására. Az említett szervezetek ezen a területen tudják a legnagyobb segítséget nyújtani az iskolának. Javasolják, hogy az üzemek, vállalatok, állami gazdaságok, szövetkezetek és hivatalok szervezetei állandó kapcsolatot tartsanak azokkal az iskolákkal, ahol dolgozóik gyermekei tanulnak és érdeklődjenek a családi nevelés feltételeiről. Taggyűléseken vitassák meg a nevelés kérdéseit és segítsék elő a család és az iskola hathatós együttműködését, próbáljanak hatni azokra a szülőkre, akik közömbösekké gyermekeik nevelésével szemben. Javasolja a határozat ezeken a helyeken külön bizottságok létrehozását is; ezek konkrét feladata lenne az iskola és a család jobb együttműködésének biztosítása a felnövekvő nemzedék nevelésében. Tovább kell szélesíteni és javítani a szülők pedagógiai felvilágosítását is.

Az osztályon- és iskolán kívüli nevelőmunkában rendkívül fontos szerepe van az úttörő- és komszomol szervezeteknek. A nevelés valamennyi területén megvan a lehetőségük, hogy

segítsék az iskolát. Az ifjúsági szervezetek munkájának speciális területe az iskola, ehhez kell alkalmazkodni a különböző rendezvények, foglalkozások megszervezésénél is. A közösségi nevelés vonatkozásában szépek az eredmények. De a közösséget elméletben és gyakorlatban a kollektív nevelés eszközeinek tekintettük. (V. ö. Szovjetszkaja Pedagógika 1967. 2. szám). A gyermekkollektíva összekovácsolása során több gondot kell fordítanunk a jövőben arra, hogy a közösséget az egyéni nevelés irányába továbbfejlesszük. Gondoskodni kell arról, hogy minden tanuló jól érezze magát a közösségben, értékelje annak róla való gondoskodását és megértse, hogy ő is felelősséggel tartozik annak.

A nevelőmunka színvonalának emelése érdekében a neveléstudományi kutatómunkában is sok még a tennivaló. A neveléstudományban ez a területe a többihez viszonyítva lemaradt. Kevés, illetve alig van a nevelőmunka problémáit vizsgáló fundamentális kutatás. Kevésen foglalkoznak ezekkel a kérdésekkel, és azok is szétszórtnan dolgoznak, pedig a nevelési folyamat bonyolultabb, mint az oktatási folyamat. Nem lehet várni hosszú ideig, ezért sürgősen meg kell adni az iskoláknak az eddigi kutatások eredményei és tapasztalatai alapján a javaslatokat, az iránymutatást s ezzel egyidejűleg meg kell szervezni a fundamentális kutatásokat. Nagyon fontos és lényeges, hogy az utóbbiak komplex kutatások legyenek pedagógusok, pszichológusok, szociológusok, filozófusok stb. vegyenek részt ezeknek a kérdéseknek a kidolgozásában.

Mindezekkel összefüggésben emelni kell a pedagógusképzés- és továbbképzés színvonalát is. Ez két vonatkozást is érint. Időben többet kell ráfordítani és tartalmában is meg kell változtatni. Külön kiemelik az iskolaügyi apparátus, de különösen a szakfelügyelők és iskolaigazgatók alapos pedagógiai felkészültségének szükségességét.

A középfokú oktatás általánossá tétele szükségessé teszi új iskolák építését, különösen vidéken. Az épülő új iskolának korszerűnek kell lennie. A vidéki iskolákat pedagóguslakásokkal és internátusokkal együtt kell felépíteni, hogy a távolabb lakó gyerekek elhelyezését is biztosítani lehessen. Az új iskolák meg kell, hogy feleljenek a klimatikus követelményeknek, de az eddig épített termek mellett ezekben az új létesítményekben, az egésznapos iskolára való tekintettel, olyan helyiségek biztosítására is szükség van, ahol a gyerekek szórakozni és játszani tudnak. A kisebb gyerekek számára a nappali alvásra is megfelelő helyiségeket kell építeni. A határozat azt is kimondja, hogy az iskolaépítkezéseket a tanév megkezdéséig be kell fejezni, hogy ezzel is biztosítsák a munka pontos és zavartalan megindítását.

A határozat rendkívül körültekintően az

iskolai munka valamennyi tartalmi és szervezési kérdéseire kiterjedve szabja meg a legfontosabb teendőket, de nem zárja le véglegesen a problémákat, hanem biztosítja a továbbfejlődés lehetőségét is. Eppen ezért a határozaton túlmenően támaszkodtunk a Szov-

jetszkaja Pedagogika 1966. és 1967. évi számainak közleményeire. Így vált lehetővé, hogy áttekintően mutathassuk meg a szovjet iskola helyzetét és perspektíváit a Szovjetunió fennállásának félszázados évfordulóján.

ÁBENT FERENC

AZ ISKOLA, A TUDOMÁNY ÉS A PEDAGÓGUS

PROKOF'EV, M. (a Szovjetunió közoktatásügyi minisztere) *Skola, nauka, ucitel'* c. cikke alapján. Megjelent az *Izvesztija*, 1967. márc. 8-i számában

A tudományos és az ismeretterjesztő sajtóban, gyűléseken és konferenciákon már régóta elemezgetik — különböző szempontból és különböző alapossággal — az ifjúság oktatásának és nevelésének helyzetét. Ez a kritikai elemzés lehetővé tette, hogy reálisabban lássuk mind erős, mind gyöngye oldalainkat, határozottabban felismerjük a közoktatás tökéletesítésének az irányát.

A megtett útra visszatekintve még világosabban látjuk kommunista pártunk és a szovjet állam nagy vívmányát, a szovjet iskolát, amely megfelel a nép érdekeinek, s az új társadalom képzett és meggyőződéses építőit neveli. De ha le is szögezzük ezt a vitathatatlan ténytet, nem hagyhatjuk szó nélkül iskolaügyünk fejlődésének bizonyos hiányait.

Az iskolára — az étellel való kapcsolatának vulgarizált felfogása alapján — ráerőltették azt a nem neki való feladatot, hogy szakmai képzésben részesítse növendékeit. Ez természetesen egész munkájának a minőségén meglátszott. A tudományos alapismeretek feldolgozása iránti figyelem gyengülése komoly baklövészekre vezetett. A tudomány és technika rohamos fejlődésének éveiben — amint mondani szokták, az „információs robbanás” éveiben — sok tantárgy tanítása változatlan maradt, vagy ami még rosszabb, a régi ruhára rávarrták az új, divatos nézetek foltjait, mintha ezek eltakarnák az elavult tananyag és a korszerű tudás közötti hasadást. Az emlékezet túlságos igénybevétele, a formális tanítási módszerek túlzott alkalmazása eléggé elterjedt iskoláinkban.

Tovább is sorolhatnánk iskoláink hibáit és hiányosságait, de fontosabb, hogy azon gondolkodjunk, hogyan segíthetünk rajtuk. A XXIII. pártkongresszus hangsúlyozta, milyen mély értelme van LENIN megfogalmazásának, amely szerint az iskola általánosan képző politéchnikai munkaiskola, de nem szakmai jellegű iskola. Az SZKP KB-ának és a Szovjetunió Minisztertanácsának „Az általánosan képző középiskola munkájának további javítását célzó intézkedések” című határozata konkrét programot adott a pártkongresszus útmutatásainak megvalósítására. Ez a határozat a tudósokkal és pedagógusokkal, az oktatás-

ügyi szervek dolgozóival folytatott beható megbeszélések gyümölcse volt, s teljes mértékben megfelel a szovjet pedagógusok álláspontjának.

Közvetlenül hozzáfogtunk ifjúságunk általános középfokú képzésének a megszervezéséhez.

Még két-három évvel ezelőtt azt mondták a 15 éves serdülők: elvégezted a nyolcosztályos iskolát, most eredj dolgozni, mutasd meg, hogy nem hiába költött tanítatásodra a nép. Ma már ezt mondjuk neki: a korszerű termelés átfogóbb ismereteket kíván tőled, s a jövőben valószínűleg szeretnél érdekesen élni, amire csak sokoldalúan fejlett embernek van módja, szeretnéd, hogy értékeljen a társadalom; akkor hát, barátom, még tanulnod kell, el kell végezned a középiskolát. Ha valamire nem tetszik ez az út, van más lehetőséged is a tanulásra: menj szakközépiskolába vagy iparitanulóiskolába, szerezz jó szakképzettséget, tegyél szert tapasztalatokra, hozzáértésre.

Bármilyen humánus és látszólag egyszerű ez a feladat, a megoldása nem könnyű. A közoktatási rendszerben semmit sem lehet mechanikusan elintézni. Lehet, hogy ideálisan elképzeljük ezt a rendszert, és el is látjuk mindenel, ami szükséges — de társadalmi hatása csak akkor mutatkozik meg, ha elmélyülten, aprólékosan, egyénileg foglalkozunk a pedagógusokkal, a tanulókkal, a szülőkkel. Nem titok, hogy bármilyen nagy népünkben a kultúra iránti vonzalom ereje, még mindig elég sok olyan ember akad, aki nincs meggyőződve arról, hogy bele kell plántálnia gyermekeibe a tanulás vágyát. Már a múlt rossz emléke az a szociális tényező, az anyagi szükség, amely valaha a lemorzsolódást előidézte. Ma már megbirkózunk ezzel a tényezővel. Az iskola és a közvélemény azonban nem mindig harcol eredményesen az olyan erkölcsi nehézségek ellen, mint például, hogy a serdülő elveszti érdeklődését a tanulás iránt. Csak ha minden egyes családdal, minden egyes gyermek sorsával külön foglalkozunk, akkor tudjuk megvalósítani hallatlanul nagyszabású célkitűzésünket, az általános középfokú oktatást.

A mostani és a következő néhány tanévben 8000 új középiskolát kell megnyitnunk,